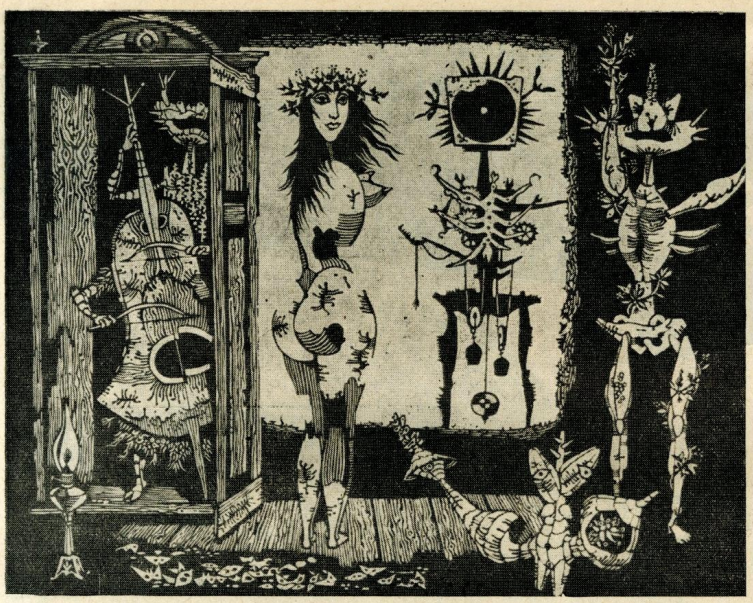

FRANCE MIHELIČ — ZAČARANI ATELJE

POETSKO VIDJENJE *Vaska Pope*

PETAR MILOSAVLJEVIĆ

Moderan izraz u fakturi pesme, ili, bolje reći u fakturi ciklusa, kod Vaska Pope, nije kao inače kod mnogih drugorazrednih stvaralaca, samo odraz opravdane težnje da se u poetski tekst unese izvesno osveženje ili zvuk novokomponovanih jezičkih treptaja, nego on dolazi po nužnosti opredeljenja za fiksiranjem čiste unutrašnje dinamike i za pronalaženjem logike unutrašnjeg zbivanja. Jer stvarne umetničke vrednosti uvek prvenstveno nose u šebi šarm životnog i egzistencijalnog pulsiranja u čovekovom odnosu prema svetu, — lepota forme i stila može da upotpuni, integrira, uskladi plastičnu masu umetničkog doživljaja ali ne i da bez autentične podloge sama po sebi zastupi izrazite umetničke kvalitete.

Bravurozna poetska eksperimentalnost Stanislava Vinavera retko je kad prevazilazila okvire jezičke kompozicije i naznačenih jezičkih mogućnosti, retko je kad i davala pravu poeziju; to je pre bila efektna estetka opsesija, sračunata i unapred pripremljena i više je pretstavljala prodor u leksičke finese, nego u nedokazane oblasti poetske inspiracije. Ivo Andrić, medjutim, i u klasičnom obliku saopštavanja daleko je moderniji od mnogih modernih pisaca. — Nije, dakle, forma ni presudan, ni naročito bitan elemenat u Popinom stvaranju. Ona dolazi posledično, u znaku harmoniziranja sadržajnih komponenata i njen značaj je posve sekundaran. (Revolucionari forme uvek su bili i revolucionari umetničkog vidjenja sveta.)

Vasko Popa je, u izvesnom smislu, osposoblo naš jezik za kazivanje unutarnjeg ritma i otkrivanje unutrašnjih movensa na jedan koliko suptilan, toliko i duboko istinit poetski način. Putem Momčila Nastasijevića, koristeći duh folklornog izraza, on je iznašao onu najbitniju sponu koja tajanstvenom moći jezika vezuje umetnika za nacionalni izraz duha, za njegova dubinska poniranja u opšteljudske potrebe kazivanja. On je nesumnjivo uspeo da u srpskom jeziku pohvata infantilne elemente savršenih oblika i da preko njih proiznosi svoj emocionalni svet. I upravo zbog toga njegovo pregnuće nosi u sebi neku istančanu, prihvatljivu, folklorno nerazjašnjivu draž. On je izgleda, ne samo pošao onom „zvučnom linijom“ koja je zajednička jednom ogromnom sloju ljudi, nego iotelovio njihovu sopstvenu dinamiku koju nesvesno, u primarnim i potajnim vidovima doživljavaju konstantno i večito. To prikriveno rovarenje sa sobom i sa svetom oko sebe i čini osnovni motiv i osnovnu inspiraciju Popinih tekstova.

Manir kojim Vasko Popa prilazi otelovljavanju svojih preokupacija besumnje je racionalan. Ali, njegovo ulaženje u svet najskrivenijih pobuda odigrava se po jednoj kontemplativnoj logici za primarni, umišljeni obračun sa sobom i sa svetom uopšte; ono prosto dolazi kao posledica njegovog refleksivnog i emocionalnog učestvovanja u životu. Zbog toga je on morao da pribegne jednoj mutnoj simbolici prevashodno frapantnih kvaliteta, koja unutar sebe nosi iskristalisane boje živog izraza i koja je neponovljivo sačuvala svoj šarm.

Možda je to jedinstveni primer u literaturi da se kroz poetsko-filozofski sistem izazove čitava jedna oblast duha i da se fiksira u punoj inervaciji pokreta i tonova. Popino otkrovenje su igre. Racionalno gradjene i poetski oduhovljene, one pretstavljaju celovitu platformu za njegov kredo. Ali, i van toga, u njima je planski i sistematski izložena sva nesigurnost i lepota življenja.

„Skoči se visoko visoko
visoko
Do navrh samoga sebe
Odatle se padne
svom težinom
Danima se pada duboko
duboko duboko
Na dno svoga ponora
Ko se ne razbije u
paramparčad
Ko ostane čitav
i čitav ustane
Taj igra.“

I kao u prototipnoj atmosferi igara i u Popinim igrama ostaje se konzekventno u stanju zavitlanosti i inercije. U tome je sadržana prva i osnovna formula igranja; — „niko se ne odmara.“ Jer sve se to dešava po nekim nesuvislim zakonima kretanja koje je u isto vreme i cilj i smisao i unutrašnja potreba.

„Igra se nastavlja živo
Sve dok ima ruku
Sve dok ima nogu
Sve dok ima bilo čega.“

Počev od formiranog pojma igara pa sve do pedantno razradjenih oblika kojima one dobijaju svoju punu životnu manifestaciju, osetna je izvesna metafizička ponesenost igrom, jedna stalna, neponovljiva zakonitost igranja, koja se odvija u spoljnom i unutrašnjem svetu čoveka kauzalno vezana za njegov psihobiološki sklop. To su igre čija je sva draž u igranju, u neprekidnom nastavljanju započete akcije i sav njihov smisao treba da bude u dinamici gubljenja i dobijanja. Problem smisla se zapravo tu i ne postavlja, nego on protiče iz podvojenosti motiva kao neuhvatljivi elemenat igre. I, ako se uopšte ide za pronalaženjem smisla, on je tu, u lepoti dinamike, u njenom stilu. Igre zbog toga čine jedan krug, kojim smo, hteli ili ne, obuhvaćeni. Lepotu nadje onaj ko se uživi u njih, ko im pripadne i traje zanesen njihovim tokom i neočekivanim obrtima, ko je „strastan igrač“.

Skoro matematičku koncisnost Popa je uneo u svoje poetsko otkrovenje. Sve se da objasniti, jer sve potiče iz prihvatljive uzročne povezanosti i nužnosti sukobljavanja, a ipak ima jedan fluid, jedna impoderabilna nit koja se ne može dokazati a koja zbog toga održava vitalnost i pored svega pruža opsenarsku viziju. Krpice smo zauvek pomešali, no, iako saznanje o tome može da nas frapira očiglednom zavisnošću položaja, mi smo nagonski prisiljeni da pronalazimo oblike, koji će nam unekoliko pričiniti satisfakciju. I kao da se svekolika naša aktivnost svodi uglavnom na pronalaženje sve novih i novih oblika jedne iste igre i na večito traženje izlaza iz njenih okvira i stilova, mi smo jednako upućeni na sebe i na svoje pozicije u igranju, mi smo dužni da izdržimo do kraja, da dokažemo svoje postojanje. Jer, šta bi bilo kad bismo odbili da se igramo? Kad uopšte ne bismo prihvatili igru?

Vrati mi moje krpice
Vrati kad ti lepo kažem.

Ponikle iz otkrovenja stila života, pesme o igrama su revolt na postojeći poredak stvari i pojmova, koji unutar čoveka zakopčava njegovu sudbinsku vezanost za svet i za objekte na koje je nužno upućen. Zbog toga je revolt rezignantnih konstatacija i poetski narativnog kazivanja svoje vizije kroz simbolizirani dinamički splet unutrašnjih protivurečnosti. Revolt je u Popinoj poeziji korelativan proizvod njegove vizije, i, kao i kod svih velikih pesnika on se stiče u osnovnu koncepciju sveta kao izraz jednog odredjenog sistema; njegovo prisustvo i čini uglavnom najhumaniji elemenat u zatvorenom krugu igrara. Jer, on potiče iz osećanja teskobe i protivvoljnog opuštanja naravima jedne ponesenosti nedokučivih ciljeva. Šta bi se moglo učiniti da se izbegne njen tok, da čovek sam odluči koji će oblik igre da prihvati, ili da uopšte ne prihvati? Besumnje, volja Popinog čoveka je ugrožena i prigušena. Ona skoro kao i da ne postoji: — izgubljena u množini pretenzija sa kojima koncidira, ona već nema svoju sopstvenu orijentaciju, nego se priklanja sugestijama i reakcijama koje nužno mora da izvrši; — nje nestaje u sveopštoj zavisnosti i pokretu,

Nova reč za kojom tragaju pisci nije samo u zvuku koji oni iskristališu, ili do koga dodju estetskom konstrukcijom, nije to ni adekvatan odjek vremena u umetničkom stvaranju, ona je pre u dubokoj inkarnaciji sopstvenog vidjenja sveta i u filozofskom i umetničkom stavu prema tom vidjenju. Od Homera do Sartra i Foknera važi taj princip.

CIRIL ZLOBEC

U OČEKIVANJU NOVOGA DANA

Ugasio sam svetiljku.
Kao da sam prvi put to učinio.
— Zašto svetlost
koje je bila puna moja soba
nije ostala u njoj i sada
kada sam ugasio lač?
Ili je možda tama
prvobitna snaga svega?

Pod prozorom u tamnoj noći
zasijala je rascvetala trešnja:
bela, tako sva bela,
kao da se u njene cvetove
upila svetlost
moje ugašene svetiljke...
bela, tako sva bela
da je i noć s poštovanjem
zastala pred njom
kao da se pobojala
da u treperavom snegu
tih cvetova
ne ostavi tragove
svojih crnih prstiju...

U tami pred mojim prozorom
kao baklja nade
gori procvala trešnja —
bela, tako sva bela,
kao nevesta
koja s belim cvećem u srcu
očekuje jutro.

SA USTRAJNOŠĆU SRCA

Volim te!
Sa radošću jutra
koje se ugasi u rosnom polju
svaki dan bih ti pevao o ljubavi.
Sa strašću vojnika
koji se iz rata vraća dragoj
upio bih se u tvoje
razgaljene grudi.
I sa ustrajnošću sunca na Ekvatoru
palio bih poljupcima
muk tvoje ljubavi:
dokle svojom vatrom do dna
ne bih spalio mora
tvoje žudnje za žrtvovanjem —
i u njoj ugasio
poslednji ugarak srca.

Ljubim,
a čovek
ugasi žeđ već od jedne čaše vode,
komad hleba mu odagna glad.

Preveo sa slovenačkog
Petar VUJIČIĆ